

מראי מקומות - פסחים כת.

צריכה להיות תיכף בשעת מעשה או שגם אם מושבת לאחר זמן מועיל. שלדעת רבה חיוב ההשבתה מן העולם הוא כדי שלא יבא לידי אדם, ולכך די במה שזורק שלם לים המלח, כיון ששוב אין יכול לבוא לידי אדם, הרי זה מושבת מן העולם. וצריך עוד שיהא מושבת מיד בשעה שמשבית, ולכך בשאר ימים צריך פירור, ולא מועיל מה שלאחר זמן יתמחה וימס במים. ודעת רב יוסף היא להיפך, שחיוב ההשבתה מן העולם אינו שלא יבוא לידי אדם, אלא צריך שיהא מושבת לגמרי מן העולם. ולכך גם בים המלח צריך שחיקה. ואין צריך שיהא מושבת מיד בשעת מעשה, אלא די בכך שלאחר זמן יהא מושבת מן העולם, ולכך יכול לזרוק החמץ לשאר ימים בלא פירור, כיון שבסוף ודאי ימחה במים.

ד. אמר רבה מסתברא וכו'

כתב המשנה למלך (חמץ ומצה פ"ג ה"א) שארבעה חילוקים מבוארים בסוגייתנו. א. חמץ בים המלח, שלדעת כולם אין צריך פירור. ב. חמץ בשאר נהרות, מחלוקת רבה ור' יוסף, שלדעת רבה צריך פירור, ולדעת רב יוסף אין צריך פירור. ג. עבודה זרה בשאר נהרות, לדעת כולם צריך פירור. ד. עבודה זרה בים המלח, מחלוקת רבה ורב יוסף, שלרבה אין צריך פירור, ולרב יוסף צריך פירור. אולם התוס' כתבו, שנראה שגם רב יוסף מודה שאם זרקו לים המלח אין צריך שחיקה, ולפי זה לא נחלקו אלא בחילוק השני, וראה עוד במשנה למלך בזה.

ה. חמץ דממיס לא בעי פירור

העיר הדברי יחזקאל (סי' י' אות י"ג), לשיטת הראשונים שחיוב ההשבתה הוא בכל רגע, נמצא שעובר על עשה של תשבייתו עד שהחמץ מומס, ומדוע לא יתחייב לפרר כדי לקיים העשה תיכף. וכתב, שמבואר בזה שכיון שזרקו למקום שעתידי להמס, הרי הוא מקיים השבתה מיד.

ו. חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה

כתב הקובץ שעורים (אות קכ"ט), שמשמע מכאן שחמץ של ישראל חרש שוטה וקטן אסור בהנאה, שהרי הוא חמץ של ישראל, ומוכח שיש בל יראה גם בחמץ של אחרים כל שהוא של ישראל, שאם לא כן, מדוע חמץ של חרק שוטה וקטן אסורים לאחר הפסח, הרי הבעלים אינם עוברים.

א. מה נותר בשריפה אף חמץ בשריפה

במנחת חינוך (מצוה ח אות א) הביא את דברי מוצל מאש (סי' נ"א) שדייק מדברי הרמב"ם שאיסור נותר מבשר הפסח הוא אפילו בכל שהוא, לפי ששיעור כזית לא נאמר אלא באיסורי אכילה, אבל נותר אינו איסור אכילה. אולם המנחת חינוך הוכיח מסוגייתנו שלא כדבריו, שהרי הגמרא לומדת מנותר לחמץ, מה נותר בשריפה אף חמץ בשריפה. ואם נאמר ששיעור נותר הוא בכל שהוא, יש לפרוק, מה לנותר שכן שיעורו בכל שהוא, תאמר בחמץ ששיעורו בכזית, ומזה הוכיח שגם שיעור נותר הוא בכזית.

ב. ואתה אומר בקבורה

הקשה בתוס' הרשב"א, שחטאת הבאה על הספק מובן שהיא בקבורה, משום דספק חולין היא, אלא שאין בה איסור חולין בעזרה, ולכך יכולים להקריבה, אבל מכל מקום כיון שהיא ספק חולין, הרי היא נקברת כשאר חולין בעזרה. אבל אשם תלוי, בודאי אינו חולין, ומדוע אשם תלוי נקבר ואינו נשרף. וכתב, שמצא בתורת כהנים שרבי יהודה לומד מפסוק שחטאת העוף הבאה על הספק ואשם תלוי אינם בשריפה, עיי"ש.

ג. או דלמא מפרר וזורה לרוח וכו'

פירש רש"י, שהטעם שצריך לפרר ולא די בזריקה לרוח, הוא מחשש שמא ימצאנו אחר ויאכלנו, אבל לים מטיל החמץ בעין, שהוא נמאס ונימוק מאליו.

וכתב המקור חיים (פתיחה לסי' תל"א), שלולא דברי רש"י היה מפרש שמחלוקתם של רבה ור' יוסף בסוגיין אינו משום חשש תקלה, אלא מדין קיום העשה של תשבייתו הוא שצריך להשביתו מן העולם, ולכך צריך לפרר. והוכיח, שאם הוא משום תקלה, מדוע לא אמרו כן בכל איסורי הנאה שצריך פירור, ולא מצינו באיסורי הנאה אלא קבורה, ומכך שנחלקו רק לגבי חמץ ועבודה זרה מוכח שהוא מדין השבתה מן העולם משום עשה דתשבייתו ובעבודה זרה נאמר אבד תאבדון, שצריך דוקא איבוד מן העולם. ובחמץ מדובר דוקא קודם שביטלו, אבל לאחר שביטלו אין חיוב להשביתו מן העולם, והרי הוא כשאר איסור הנאה שטעון קבורה.

וביאר שרבה ורב יוסף נחלקו בשני דברים, א', בגדר חיוב השבתה, האם הוא מבני אדם או מן העולם. ב', האם ההשבתה